

Семак О. І.

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

ДИСКУРС НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У ДРАМАТУРГІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТ.: ПРОБЛЕМНО-ТЕМАТИЧНІ ВИМІРИ

У статті проаналізовано особливості націоцентричного способу мислення українських драматургів, які творили в діаспорі у першій половині ХХ ст. Зокрема, розглянуто драматичні твори з історичною тематикою, які найяскравіше відбивають націоцентричну проблематику. Автор досліджує літературні твори, написані письменниками трьох хвиль еміграції. Проведений аналіз дозволяє говорити про те, що проблемно-тематичну структуру творів діаспори першої половини ХХ ст. визначили дві групи детермінант. Перша – виїзд за кордон, складне соціально-економічне, політичне становище. Друга – внутрішній світ письменника. І все ж, реципіюючи ідейно-естетичні концепції Заходу, українці зосереджувалися, в першу чергу, на питомих українських цінностях. Природу історичної драматургії діаспори визначили апріорно задані національні цінності, що творяться в умовах етногенезу та набувають індивідуального особистісного смислу в процесі відображення об'єктивної реальності посередництвом естетичного компонента духовності письменника в конкретних умовах його життєдіяльності. Історичне тло в драматичних творах дозволяло проаналізувати причини відсутності державності українського народу та вибору шляхів боротьби за неї, відповідальність кожного за долю батьківщини, роль особистості в історії. Драматичні твори з історичною тематикою можна розділити на дві підгрупи: показ давніх подій, зокрема долі реальних історичних осіб з проекцією на події ХХ століття, та зображення дійсності в Україні, починаючи від 1917 року і закінчуючи 2-ю світовою війною. Тематично вони були суттєвим доповненням до материкової літератури, оскільки стали джерелом правдивої інформації про існуючий більшовицький режим і саме через це не могли бути виданими в Україні. На українську історичну драму означеного періоду впливали етнопсихологічні та державотворчі чинники. Історичній драматургії властива також така риса як екзистенційність, політичні алюзії та фантастичні елементи, героїзація минулого, глибока ідейність та патріотизм. Драматизм п'єс з історичною тематикою часто визначається боротьбою протилежних сил в душі героя.

Ключові слова: драматургія діаспори, національна ідентичність, проблемно-тематичний аспект.

Постановка проблеми. Література діаспори першої половини ХХ століття творилася письменниками трьох хвиль еміграції: тих, які покинули Україну на зламі ХІХ–ХХ століть, після приходу радянської влади та після завершення Другої світової війни. Маючи різний суспільний та мистецький досвід, різні ідеологічні переконання, драматурги дали читачам зразки всіх літературних напрямків – від символізму Є. Карпенка, Олександра Олеся та Л. Мосенда до неоромантизму Ю. Липи, романтичного реалізму І. Багряного, Ю. Тиса, експресіонізму Ю. Косача, “театру абсурду” І. Костецького. Спільним для драматургів було прагнення зберегти та виявити національну ідентичність українців у літературний спосіб, що за умов вимушеної еміграції стало єдиною можливістю

компенсації потреби в любові та приналежності до рідної землі, спроможності бути активним творцем її історії.

Участь окремих драматургів (зокрема, Ю. Липи, М. Чирського) у визвольних змаганнях в Україні у 1917–1921 рр. природно знайшла відголос у їхніх творах. Твори І. Багряного, двічі ув'язненого сталінським режимом, відтворюють із протокольною точністю вплив тоталітарної системи на особу. І. Чолган у своїй творчості передав атмосферу еміграційних повоєнних буднів, знаючи не з розмов про життя в таборах для ді-пі. Особиста драма письменників органічно злилася “з історичною долею народу, приреченого на приїми до чужих держав, позбавленого рішучого, організованого і наполегливого національного волевиявлення” [1, с. 127].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізуючи драматичні твори української діаспори першої половини ХХ ст., слід відзначити вагомий вклад таких українських учених, як Р. Гром'як, В. Гуменюк, В. Дончик, Л. Залеська-Онишкевич, М. Зубрицька, М. Ільницький, Г. Костюк, М. Ласло-Куцок, Н. Малютіна, І. Набитович, Д. Нитченко, В. Панченко, Ф. Погребенник, Р.Радишевський, Т. Салига, Л. Скорина, А. Ткаченко, С. Хороб та ін.

Постановка завдання. Попередньо проведений аналіз наявних у вітчизняному літературознавстві досліджень драматургії української діаспори першої половини ХХ століття водночас засвідчив недостатню з'ясованість історико-літературних проблем. Дослідження способу художнього мислення драматургів діаспори дозволяє відтворити реальну картину літературного процесу за межами України, сприяє глибшому пізнанню як змісту, так і форми творів, зокрема проблемно-тематичних вимірів драматичних творів.

Виклад основного матеріалу. Кількісно драматичні твори на історичну тематику складають найбільшу частину літературного доробку діаспори. Причиною такого розподілу, крім відірваності від материкової України, а через це намагання “передати масу історичних фактів спраглим рідного слова” [2, с. 9], стала потреба драматургів осмислити діалектику історичного процесу та самовизначитись, усвідомивши свою власну відповідальність за долю рідної землі. Звертання до історії було своєрідним пошуком життєвого сенсу, бо саме “в життєвому сенсі народу стиснута і конспективно зберігається минула історія країни з усіма її протиріччями” [3, с. 213]. На думку Ю. Липи, у вигнанні українці змогли “глибоко відчувати свою батьківщину як цілість. Недарма на вигнанні пізнали свій край і Данте, і Шевченко, і польські патріоти” [4, с. 27].

Драматичні твори з історичною тематикою можна розділити на дві підгрупи: показ давніх подій, зокрема долі реальних історичних осіб з проєкцією на події ХХ століття, та зображення дійсності в Україні, починаючи від 1917 року і закінчуючи 2-ю світовою війною. Тематично вони були суттєвим доповненням до материкової літератури, оскільки стали джерелом правдивої інформації про існуючий більшовицький режим і саме через це не могли бути виданими в Україні. До зображення минулого зверталися М. Струтинський (“Страйк”), В. Сиротенко (“Терновий вінок, або жертви царизму”), В. Бабієнко (“Між бурхливими хвилями”), П. Ванченко-Писанецький (“Запорізький

клад”, “Недолюдки”, “Тарас Бульба під Дубном”), В. Шопінський (“Самопалка”), о. Степан Мусійчук (“В боротьбі за волю”), Т. Колисниченко (“Де воля, там правда і доля”), Юрій Косач (“Дійство про Юрія Переможця”, “Геральд і Ярославна”, “Байда”, “Облога”), Ю. Липа (“Мотря”), С. Кокот-Ледянський (“Земля під Хмелем”), С. Черкасенко (“Северин Наливайко”), В. Чапленко (“Гетьманська спадщина”) [2].

Історичне тло дозволяло проаналізувати причини відсутності державності українського народу та вибору шляхів боротьби за неї, відповідальність кожного за долю батьківщини, роль особистості в історії.

Крім традиційного осмислення проблеми бездержавності, зумовленої географічним розташуванням та егоїстичними інтересами невеликої групи людей, як, наприклад, у творі В. Чапленка “Гетьманська спадщина”, де потомки великих гетьманів, не гребуючи ніякими засобами, для власного збагачення хочуть відшукати скарб Полуботка, прослідковуємо спроби глибшого аналізу проблеми відсутності своєї держави. В “Дійстві про Юрія Переможця” остання бачиться Ю. Косачем більше як проблема, зумовлена ментальністю українця: “герої цієї трагедії рухаються зовсім в іншому вимірі, ніж реальний” [2, с. 320], – попереджує автор читача. У своєму творі Ю. Косач створює “психологічний портрет” українця з властивими йому рисами характеру. На його думку, такі типові риси вдачі українця, як перевага емоційності над волею, надмір чуттєвості, що призводить до мінливості орієнтацій та ідей, стають причиною загибелі героя і чергової втрати незалежності.

Тема драми “Облога” Ю. Косача – події визвольної війни 1648–1654 років – дозволяє підняти проблему європейськості української нації і, таким чином, відстоює право України іменуватися європейською державою. Постановці проблеми сприяє передача морально-людського та соціально-історичного аспектів особи Тимоша Хмельницького. Головний герой, який є представником української еліти, виявивши знання латинської мови, архітектурної справи, історії, завойовує глибоку симпатію відомого у всій Європі архітектора Дольче. Змальовуючи такий образ, драматург має на меті переконати читача в тому, що українці – це давня європейська нація з власною високою культурою та шляхетністю, яка має право на власну державу.

Тематика творів другої групи включає зображення переживань українців у роки боротьби за

незалежність на початку ХХ століття, розкуркулення українських селян, сталінські репресії, події Другої світової війни. До цієї групи відносимо твори І. Багряного “Генерал”, “Розгром”, “Моритурі”, Л. Коваленко “Домаха”, “Ковальчуки”, І. Чолгана “Провулок Святого Духа”, П. Савчука “УПА в Карпатах”, В. Чапленка “Третя сила”, М. Ковшуна “Ворог кричє”, О. Лугового “Дала дівчина хустину”, Ю. Косача “Зозулина дача”. Ці твори також об’єднує тема самопожертви в ім’я рідного краю та національної ідеї, зростання національної свідомості.

Найповніше проблема краху визвольних змагань проаналізована в драмі “Дала дівчина хустину” О. Лугового, де змальовано боротьбу українського народу за незалежність в 1917–1918 роках. У ній автор виявляє всю сукупність причин, тоді як в інших творах ми знаходимо лише окремі аспекти. Перша причина – це пасивність українців, життя за принципом “моя хата скраю”. Таке ж пояснення втрати незалежності знаходимо у творі Ю. Липи “Вербунок”.

Другою вагомою причиною є незнання своєї історії. Герой п’єси О. Лугового Антон не розуміє, яка різниця між Україною та Росією, а тому не хоче боронити свій рідний край. Шлях подолання цієї проблеми автор бачить в організації просвітницької діяльності серед українців. Ще одна причина – втрата рідної мови, що веде до деградації особистості, як у випадку з Антоном. Суголосну проблему піднімає М. Струтинський у драмі “Страйк”. Він вважає відсутність просвітницької діяльності першопричиною втрати життєвої орієнтації позитивними героями (образ Реєнтного).

У драмі О. Лугового “В листопадову ніч” з уточнюючою жанровою дефініцією – “сценічна фантазія у трьох відслонах” – конфлікт твору, який відображає боротьбу України за свою незалежність, містить фантастичні елементи. Саме вони переносять історичний конфлікт в іншу площину, надають йому філософської глибини. Завдяки введенню фантастичної картини, в якій маленькому хлопцеві та дідові являються давні герої – Володимир Великий, Данило Галицький, Аскольд – встановлюється зв’язок з минулим України. Дід ладен сприйняти їх розмову як сон, що приснився під час ночівлі на могилі, та його юний поводитир підтверджує правдивість побаченого. Під впливом легендарних постатей зникають невпевненість та сумніви Діда. Він мандрує Україною та закликає до боротьби за національне визволення. Повсякчасне нагадування своєї історії, пам’ять про полеглих за її волю дає силу протистояти ворогові

та організувати повстанські загони. Через гіперболізацію рис характеру Діда О. Луговий досягає увиразнення позитивного полюса конфлікту, створюючи “урочисту дистанцію” не лише між конфліктними полюсами, а й між персонажем та глядачами. Хоча конфлікт містить ряд елементів, які дають право вважати твір історичною драмою, фантастичні візії та гіперболізація допомагають досягнути масштабного монументального узагальнення. Завдяки цьому драма має максимальну енергію художнього узагальнення і особливу силу впливу на публіку. Очевидно, О. Луговий свідомо позбавляє художній конфлікт розв’язки, враховуючи відсутність його життєвої розв’язки. Натомість на сцену автор виводить образ України, яка ще раз називає історичні події, що мали б зміцнити борців за незалежність своєї держави. Таким чином озвучується авторська концепція.

Схожістю проблемно-тематичного комплексу відзначаються п’єси І. Чолгана “Провулок святого Духа” та Ю. Тиса “Не плач, Рахиле”. Тема обох творів – це недавня історія Західної України. Проблемне коло п’єс включає питання вибору справжніх життєвих цінностей на шляху боротьби за незалежність, правомірність такої боротьби, проблему “розірваної” людської долі, проблему добра і зла в їхньому історичному зламі. Події, які відбуваються на теренах Західної України після розпаду Австро-Угорської імперії, подаються Іларіоном Чолганом як історія невеличкої кав’ярні на вулиці Львова. Її відвідувачі обирають різні шляхи до незалежності: від створення таємного українського університету до збройних акцій.

Ю. Тис звертається до зображення боротьби українських повстанців з більшовицьким режимом на Західній Україні. Розкриттю теми сприяє введення автором двох сюжетних ліній: за першою змальовуються події в Україні; друга лінія містить біблійний переказ про царя Ірода. Використання двох сюжетних ліній поглиблює проблематику твору. Картина визвольного руху українців за незалежність постає як вічна антиномія добра і зла. У двобої зустрічаються український народ з його волелюбними прагненнями, за яким правда і дух тисячолітньої істини, та достойний послідовник царя Ірода – Сталін і його прибічники. Паралель з Біблією надає оптимістичного звучання п’єсі, бо, незважаючи на всі заходи Ірода, спрямовані на знищення Божого Сина, Христове вчення перемагає навіть смерть.

Головна проблема історичних творів І. Багряного, Л. Коваленко, О. Олеся – це співіснування тоталітарної системи та особи. Як відомо, “тота-

літаризм заперечив етичну автономію людини, її життя мало розчинитися в суспільному класі, політичній партії чи державі. Відбувалася справжня дегуманізація людини” [3, с. 8].

Тема репресій більшовицької системи в Україні має місце у драмі Олександра Олеся “Земля обітована”. До теми казкової землі драматург звертався ще в дореволюційному етюді “По дорозі в Казку”, заперечуючи тоді доцільність ідейної жертви по дорозі в примарне майбутнє [5]. В “Землі обітованій” автор намагається художньо втілити проблему насильства, яке спирається на ідейний фанатизм жертви. Читач може провести паралель до трагікомедії М. Куліша “Народний Малахій”: Шумицький, як і Малахій Стаканчик, до останнього подиху залишається вірним більшовицькій ідеї.

Л. Коваленко, обравши темою драми “Домаха” процес розкуркулення та знищення українського селянства, піднімає проблему “що протиставити могутній ворожій силі” тоталітаризму. На думку авторки, протидією є збереження свого роду та історичної пам’яті свого народу.

Центральною тематикою творів І. Багряного – “найкращого репрезентанта радянської в’язниці, що заслуговує імені хроніста свого часу” [6, с. 18] – є зображення впливу тоталітарної системи на особистість. Зокрема, у драматичній повісті “Морітурі” автор піднімає проблему спотворення тоталітарною системою сутності людини. Ця система спустошує душі не лише негативних героїв – слідчих НКВС; засуджені, раз у раз промовляючи: “Аве, Цезар! Морітурі те салютант! (Слава тобі, Цезарю! Приречені на смерть вітають тебе!)” [7, с. 264], втрачають здатність самостійно мислити і з легкістю йдуть за будь-якими гаслами. Єдиною людиною, яка зберегла своє “я”, залишається головний герой твору – Штурман. Він відкидає ідею, яка суперечить моральним приписам, знаючи, що людська душа – вічна, система ж – скороминуща: “Штурман в Україні теж не хоче “світової революції”, бо не хоче бути ягням на жертovníку міфу... Штурман хоче сам вести свій корабель!” [7, с. 270]. Автор констатує потребу вищих ціннісних абсолютів, які б наповнювали силою людські душі. Зберегти гідність у протистоянні з системою герою допомогли три речі – любов до матері, кохання до Валентини і вболівання за долю рідної землі.

Проблему співіснування загальнолюдських цінностей і тоталітарної системи І. Багряний розглядає також у повісті-вертепі “Розгром”. Події твору відбуваються в Україні, яка стала місцем апробації сталінського та нацистського режимів.

Жоден з них не залишає шансу на існування головної героїні Ользі, яка будує своє життя на ідеях гуманізму, взаємної поваги, культури. За логікою сюжету смерть Ольги перетворюється на моральну перемогу над ворогами. Символічною також є сама назва повісті-вертепу – “Розгром”. Це вирок системі, яка ґрунтується на силі, на приниженні особистості. Тематично близькою до згаданої повісті є п’єса французького драматурга Жана Ануя “Антигона”. Маленька Антигона як і Ольга, обираючи смерть, зберігши своє “я”, здобуває свободу.

Проблема пошуку шляхів протистояння тоталітарній системі у творах І. Багряного знаходить вирішення в поєднанні загальнолюдських цінностей з усвідомленням себе часткою української нації. Причому визнання себе українцем передбачає не лише пам’ять про історичне минуле, але й активні дії: “У, німії, подлії раби... Герої вимахувати кадилом та показувати запорізьку дулю в запічку” [7, с. 348]. У комедії “Генерал” алегоричним засобом прозріння головного героя, який уже постраждав від сталінських репресій, стає наліт німецької авіації. Натиск ворогів повертає свідомість душевнохворому, і він розуміє: його внутрішня свобода знаходиться у взаємозв’язку зі свободою рідної землі, яку можна здобути лише ціною власної крові. Так автор приводить читача до вирішення проблеми відповідальності кожної людини за долю своєї країни, висловлюючи основну ідею екзистенціалізму: “Бути вільним – це бути самим собою” [8, с. 116].

У творах, написаних після Другої світової війни, тема відданості батьківщині здобуває нове, додаткове звучання: людина здійснює акт самопожертви в ім’я вищої загальнолюдської істини (І. Багряний “Розгром”, Л. Коваленко “Героїня помирає в першому акті”, І. Костецький “Близнята ще зустрінуться”). Для цих творів типовим є поєднання “психологічних та історичних елементів” [2, с. 17]. Передчуваючи суперечливе тлумачення трагедії “Дійство про Юрія Переможця”, Ю. Косач у вступі повідомляє, що головний конфлікт твору – це конфлікт героя зі своєю душею. Отримана попередня інформація про характер конфлікту акцентує увагу читача на певних його точках, пов’язаних із внутрішніми почуваннями головного героя, тому подальша увага прикована не до зовнішніх обставин змальованих подій, а до сприймання їх головним героєм. Присутня у творі чітка розстановка ворогуючих сил (Україна та держави, які намагаються поневолити її) могла б спровокувати інше прочитання конф-

лікту, висвітленого у творі. Але оскільки автор бачить причини численних поразок у визвольних змаганнях не у зовнішніх обставинах, які склалися невдало для України на певному етапі історії, то й вирішення конфлікту переносить у площину внутрішнього світу людини, яка, ставши провідником у боротьбі за визволення, є носієм якостей, притаманних українській нації. Відповідно до повідомлення про конфлікт твору, кульмінаційними і рівнозначними за силою напруги стають три точки: розмова Юрія Хмельницького з Юдит, Гальшкою та Раїною, що вияскравлюють внутрішні суперечності героя щодо вибору шляху в боротьбі за незалежність України. “Три жінки – три частини його самого: любов (Раїна), пімста або відданість справі (Юдит) і чужа доля (Гальшка). Постає навколо Юродивого Юрія – історичні чи фіктивні і то різних національностей – потрібні йому для власної муки” [9, с. 12]. Виокремлення розв’язки твору також впливає із авторського трактування конфлікту. Вона носить пролонгований характер: рішення, прийняте Юрієм, нарешті приносить полегкість його душі, а значить, вичерпує сам конфлікт. Загибель Юрія, яка настає пізніше, не означає його поразки: ідея, проголошена героєм і підтримана блаженним чоловіком Васи́лієм, залишається жити серед народу.

Окрему групу творів з історичною тематикою становлять драматичні поеми Ю. Липи. Теми його творів “Бенкет”, “Троянда з Єрихону”, “Поединок”, “Корабель, що відпливає” взяті з епохи Середньовіччя. Автора привабив тодішній лицарський кодекс честі, який чітко розмежував добро і зло, ненависть і любов. Історичне тло служить поету засобом розкриття теми буття особистості, її втаємниченого спілкування з Богом та вияскравлення проблеми збереження людської душі, особистого призначення кожної людини. Вимушена еміграція з України спричинила появу в українській літературі теми втраченої Батьківщини. “Ця тема теж розпадається на кілька мотивів, які, до певної міри, мають між собою причинно-наслідковий зв’язок: мотив покидання рідної землі, еміграції, берладництва, туги за втраченою батьківщиною, надії на повернення у батьківський край, віри у визволення рідної землі” [10, с. 65]. Не втрачаючи надії повернутися на рідну землю, драматурги Ю. Липа (“Вербунок”, “Корабель,

що відпливає”), Л. Мосендз (“Вічний корабель”), Олександр Олесь (“Ніч на полонині”), Є. Карпенко (“Момот Нір”) підняли проблему неможливості “жити у світі нової реальності, але без духовних контактів із батьківщиною” [2, с. 13]. Тема почувань емігранта на чужій землі реалізована Л. Мосендзом у творі “Вічний корабель” через давню легенду про корабель-привид, який не може пристати до берега, та перекази про змагання Фландрії за свою незалежність у XVI ст. З образом головного героя Ганса пов’язана у драмі центральна гостро актуальна проблема відповідальності за долю батьківщини. Зневіра у перемозі над ворогом штовхає Ганса з частиною земляків залишити рідну землю у пошуках благоденного краю “пресвитера Йоганна”. Покаранням за це стає загибель дружини та дітей і вічне вигнання без надії пристати до берега.

Висновки і пропозиції. Таким чином, проведений аналіз дозволяє говорити про те, що проблемно-тематичну структуру творів діаспори першої половини XX ст. визначають дві групи детермінант. Перша – виїзд за кордон, складне соціально-економічне, політичне становище. Друга – внутрішній світ письменника. І все ж, реципіюючи ідейно-естетичні концепції Заходу, українці зосереджувалися, в першу чергу, на питомих українських цінностях. Коли європейські драматурги вивчали душу людини без співвіднесення з певною нацією, то українські автори, для яких проблема збереження нації була основною, акцентували увагу на душі української людини. Природу історичної драматургії діаспори визначили апріорно задані національні цінності, що творяться в умовах етногенезу та набувають індивідуального особистісного смислу в процесі відображення об’єктивної реальності посередництвом естетичного компонента духовності письменника в конкретних умовах його життєдіяльності.

Отже, на українську історичну драму означеного періоду впливали етнопсихологічні та державотворчі чинники. Історичній драматургії властива також така риса як екзистенційність, політичні альянзи та фантастичні елементи, героїзація минулого, глибока ідейність та патріотизм. Драматизм п’єс з історичною тематикою часто визначається боротьбою протилежних сил в душі героя.

Список літератури:

1. Ільницький М. Між двома війнами / Дзвін. 2005. № 6. С. 129–132.
2. Залеська-Онишкевич Л. Близнята ще зустрінуться / Антологія драматургії української діаспори. К.-Львів : Час, 1997. С. 9–32.
3. Юрій М. Етногенез та менталітет українського народу. К. : Таксон, 1997. 237 с.
4. Липа Ю. Призначення України. Львів : Просвіта, 1992. 270 с.
5. Історія української літератури ХХ ст.: у 2 кн.: 1940-ві – 1950-ті роки : навч. посібник / за ред. В. Г. Дончика. К. : Либідь, 1994. Кн. 2, ч. 1. 1994. 368 с.
6. Балаклицький М. “Нова релігійність” Івана Багряного. К. : Смолоскип, 2005. 167 с.
7. Багрянний І. Тигролови. Морітурі. К. : Наукова думка, 2005. 363 с.
8. Філософія : навчальний посібник / [І. Надольний, В. Андрущенко, І. Бойченко та ін.]. К. : Вікар, 1997. 584 с.
9. Залеська-Онишкевич Л. Близнята ще зустрінуться / Антологія драматургії української діаспори. К.-Львів : Час, 1997. С. 9–32.
10. Скорина Л. Література та літературознавство української діаспори. Черкаси : Брама-Україна. 2005. 384 с.

Semak O. I. DISCOURSE OF NATIONAL IDENTITY IN THE DRAMATURGY OF THE UKRAINIAN DIASPORA OF THE FIRST HALF OF THE XX CENTURY: PROBLEM-THEMATIC DIMENSIONS

The article analyzes the features of the nation-centric way of thinking of Ukrainian playwrights who worked in the diaspora in the first half of the twentieth century. In particular, the attention is paid to dramatic works with historical themes, which most vividly reflect the nation-centric issues. The author examines literary works written by writers of the three waves of emigration. The analysis suggests that the problem-thematic structure of the works of the diaspora in the first half of the twentieth century is identified by two groups of determinants. The first group is the migration abroad, difficult socio-economic and political situation. The second group is the inner world of the writer. And yet, in accepting the ideological and aesthetic concepts of the West, Ukrainians focused primarily on specific Ukrainian values. The nature of the historical drama of the diaspora was determined first of all by national values that are created in ethnogenesis and acquire individual personal meaning in the process of reflecting objective reality through the aesthetic component of the writer's spirituality in specific conditions of his life. The historical background allowed to analyze the reasons for the lack of statehood of the Ukrainian people and the choice of ways to fight for it, the responsibility of each person for the fate of the homeland, the role of the individual in history. Dramatic works with historical themes can be divided into two subgroups: plays showing ancient events, including the fate of real historical figures projected on the events of the twentieth century, and depicting reality in Ukraine from 1917 to World War II. Thematically, they were a significant addition to the mainland literature, as they became a source of truthful information about the existing Bolshevik regime and therefore could not be published in Ukraine. The Ukrainian historical drama of this period was influenced by ethnopsychological and state-building factors. Historical drama is also characterized by such features as existentialism, political allusions and fantastic elements, heroization of the past, deep ideology and patriotism. Historical plays are often determined by the struggle of opposing forces in the hero's soul.

Key words: *drama of the diaspora, national identity, problem-thematic aspect.*